

Selçuk Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi
Sayı 30, Sayfa 125-142, 2010

EĞİTİMBİLİM ALANINDA NİTEL ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ İLE GERÇEKLEŞTİRİLEN MAKALELERİN ANALİZ EDİLMESİ*

Ahmet Saban¹, B. Nazlı Koçbeker Eid², Aslıhan Saban³, Selahattin Alan⁴,
Süleyman Dođru⁵, İlhami Ege⁶, Süleyman Arslantaş⁷, Derya Çınar⁸, Perihan
Tunç⁹

¹ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi, ahmet_saban@yahoo.com; ² Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi; ³ Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi; ⁴ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, Teknik Eğitim Fakültesi; ⁵ Ahmet Acar İlköğretim Okulu, 4. Sınıf Öğretmeni; ⁶ Kafkas Üniversitesi, Almanca Okutmanı; ⁷ Fatma Menekşe Özel Eğitim Okulu Öğretmeni; ⁸ Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi, A.K. Eğitim Fakültesi; ⁹ Öğr. Gör., Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi

ÖZET

Bu çalışmada nitel araştırma metodolojisinin eğitimbilim alanındaki uygulanmasına ilişkin olarak gerçekleştirilen 113 makale 15 soru çerçevesinde analiz edilmiştir. Nisan 2009 tarihi itibarıyla “ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı”nda “nitel” kavramına yönelik olarak yapılan taramada, 2002-2008 yıllarına ait toplam 113 çalışmaya ulaşılmıştır. 113 makalenin 81’i sadece nitel (%71,7), 32’si ise karma (%28,3) modellerde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, çalışmaların büyük bir bölümü 2007 yılında (%27,4) Ankara ilinde (%31) eğitim yönetimi (%10,6), fen-teknoloji öğretimi (%8) ve matematik öğretimi (%8) gibi konularda yardımcı doçent statüsündeki akademisyenler (%44,4) tarafından durum çalışması deseninde (%84,9) kolay ulaşılabılır durum örnekleme tekniğiyle (%36,3) belirlenmiş lisans öğrencileri/öğretmen adaylarıyla (%36,3) görüşme (%26,3) yapılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, “kuram geliştirme” ve “kültür analizi” desenlerinde gerçekleştirilmiş eğitimle ilgili daha fazla sayıda nitel çalışmaya gereksinim vardır.

Anahtar Sözcükler: nitel araştırma; Türkiye’de yapılmış ve Türkçe yazılmış çalışmalar

* Bu çalışma 19-21 Ekim 2009 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından gerçekleştirilen 4. Lisansüstü Eğitim Sempozyumu’nda bildiri olarak sunulmuştur.

*Selçuk Üniversitesi
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi
Sayı 30, Sayfa 125-142, 2010*

AN ANALYSIS OF EDUCATIONAL ARTICLES CONDUCTED BY THE QUALITATIVE RESEARCH METHODOLOGY*

**Ahmet Saban¹, B. Nazlı Koçbeker Eid², Ashlhan Saban³, Selahattin Alan⁴,
Süleyman Dođru⁵, İlhami Ege⁶, Süleyman Arslantaş⁷, Derya Çınar⁸, Perihan
Tunç⁹**

¹ Prof. Dr., Selçuk University, A.K. Faculty of Education, ahmet_saban@yahoo.com; ² Assist. Prof. Dr., Selçuk University, A.K. Faculty of Education; ³ Res. Assist. Dr., Selçuk University, A.K. Faculty of Education; ⁴ Res. Assist., Selçuk University, Faculty of Technical Education; ⁵ Ahmet Acar Elementary Education, 4th Grade Teacher; ⁶ Kafkas University, Lecturer of Germany; ⁷ Fatma Menekşe Special Education School Teacher; ⁸ Res. Assist., Selçuk University, A.K. Faculty of Education; ⁹ Instructor, Selçuk University, Faculty of Vocational Education

ABSTRACT

In this study, 113 articles using the qualitative research methodology in the field of educational sciences were analyzed with regard to 15 questions. A search of the ULAKBİM Social Sciences Database about the “qualitative” keyword in April 2009 yielded 113 studies for the years between 2002 and 2008. Out of 113, 81 were purely qualitative (71.7%) in nature while the rest of 32 used mixed methodology (28.3%). According to the results, most qualitative studies were conducted during the year of 2007 (27,4%) in the city of Ankara (31%) by assistant professors (44,4%) in such topics like educational leadership (10,6%), science-technology teaching (8%), math teaching (8%) in the form of case study research (84,9%) by interviewing (26,3%) with undergraduate/teacher training participants (36,3%) identified by the convenience sampling technique (36,3%). The study concludes that more educational studies are needed to be conducted in two types of qualitative designs: “grounded theory” and “ethnography”.

Key Words: qualitative research; studies done in Turkey and written in Turkish

* This study was presented at the 4th Graduate Education Symposium held by Ankara University Faculty of Educational Sciences between 19 and 21 October 2009.

GİRİŞ

Nitel araştırma, belli olgu veya olayları kendi doğal ortamları içerisinde çok yönlü ve uzun süreli olarak derinlemesine incelemektir. Son yıllarda, Türkiye’de nitel araştırma metodolojisinin eğitimbilim alanındaki uygulanmasına ilişkin olarak gerçekleştirilen çalışmalar artış göstermiştir. Bu çalışmaların periyodik olarak sistematik bir şekilde analiz edilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu sayede, nitel araştırma metodolojisine ilgi duyan araştırmacıların var olan çalışmalardan haberdar olmaları sağlanacak ve eğitimbilimcilerin bu metodolojinin kullanımına dayalı olarak gerçekleştirilmiş yayınlara ilişkin bilimsel tartışma ve sorgulama yapmalarına ışık tutulmuş olunacaktır.

Örneğin, “sınıf yönetimi” ile ilgili 21 çalışmanın (tez, makale, bildiri) bir değerlendirmesini yapan Şentürk ve Oral (2008) bu araştırmaların daha çok sınıf yönetiminin davranış düzenlemeleri ve insan ilişkileri boyutlarıyla ilgili olduğunu; fiziksel ortamı düzenleme, zamanı etkili kullanma ve öğretim etkinlikleri boyutlarındaki araştırmaların ise çok az sayıda olduğunu; araştırmaların genellikle ilköğretim düzeyinde yoğunlaştığını, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde ise daha az çalışmanın yapıldığını ortaya koymuştur.

Anadolu, Ankara, Ortadoğu Teknik, Hacettepe ve Marmara üniversitelerindeki son 10 yıl içinde “eğitim teknolojisi” alanında yapılmış 64 doktora tezini değerlendiren başka bir çalışmada (Şimşek, Özdamar, Becit, Kılıçer, Akbulut ve Yıldırım, 2008), her üç araştırmadan ikisinin orta düzey istatistiksel teknikler kullanılarak deneysel modelde gerçekleştirildiği; neredeyse tamamının örgün eğitim sisteminde öğrenim gören katılımcılarla yürütüldüğü; veri toplama amacıyla çoğunlukla başarı testleri ve tutum ölçeklerinin kullanıldığı; “bilgisayarlı sistemlerde öğrenme”, “öğretim tasarımı” ve “öğrenme yaklaşımları” ile ilgili konular etrafında yoğunlaştığı görülmüştür.

Yine, Eğitim Araştırmaları, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, İlköğretim Online ve Eğitim ve Bilim dergilerinde 2000–2006 yılları arasında “matematik eğitimi” alanında yayımlanan 129 araştırma makalesini inceleyen Ulutaş ve Ubuz (2008), çalışmaların çoğunluğunun örneklem bazında ilköğretim öğrencileri ve öğretmen adayları ile araştırma başlıkları bazında bilişsel-duyuşsal boyutlar ve öğretim yöntemleri konularında yapıldığını, yöntem bazında deneysel modelde test ve anket kullanarak yürütüldüğünü, matematiksel konu başlıkları bazında da en fazla yayının sayılar ve geometri konularında gerçekleştirildiğini ortaya koymuştur.

Benzer şekilde, “çoklu zekâ kuramı” (ÇZK) ile ilgili 1999-2007 yılları arasında YÖK Ulusal Tez Merkezinde indekslenen 71 yüksek lisans tezi ve 8 doktora tezi ile birlikte ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanında indekslenen 18 araştırma makalesini 25 soru çerçevesinde değerlendiren diğer bir çalışmada (Saban, 2009), ÇZK ile ilgili çalışmaların büyük bir bölümünün 2006 yılında (%44,3) Ankara ilinde (%28,9) kadın araştırmacılar (%60,8) tarafından ÇZK’nın fen

bilgisi dersindeki (%25,8) kullanımının ilköğretim öğrencilerinin başarılarına ve tutumlarına etkisini (%56,7) belirlemek üzere yüksek lisans düzeyinde (%73,2) ve deneysel desende (%63,9) gerçekleştirildiği ortaya konulmuştur.

Bu çalışmanın amacı, nitel araştırma metodolojisinin kullanımına dayalı olarak eğitimbilim alanında gerçekleştirilen araştırma makalelerini analiz etmektir.

YÖNTEM

Çalışma evreni ve örneklem

Araştırma makalelerinin elde edilmesinde “ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı” kullanılmıştır. Nisan 2009 tarihi itibarıyla “nitel” kavramına yönelik olarak yapılan taramada 2002-2008 yıllarına ait 201 çalışmaya ulaşılmıştır. 201 çalışmanın 11’i derleme (%5), 17’si nicel araştırma metodolojisinde (%8), 27’si eğitimbilim alanı dışında (%13) ve 33’ü de İngilizce dilinde (%17) gerçekleştirildiği için bu çalışmalar değerlendirme kapsamı dışında bırakılmıştır. Geri kalan 113 makalenin de 81’i (%71,7) sadece nitel, 32’si (%28,3) ise karma (nitel+nicel) modellerde yapılmıştır.

Analiz formunun geliştirilmesi

Araştırma örneğine dâhil edilen toplam 113 makalenin analiz edilmesinde 15 soru kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından geliştirilen bu sorular daha sonra kapsam geçerliği için (araştırmanın genel amacına ne derece hizmet edip etmediğini belirlemek için) uzman görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar, araştırmacılarınkinden farklı bir üniversitede görev yapan ve “bilimsel araştırma yöntemleri” ile ilgili lisans/lisansüstü düzeyde ders vermekte olan üç öğretim üyesinden oluşmuştur. Görüşlerine başvuru alan uzmanlardan, analiz formunda yer alan 15 soruyu amaca uygunluk ve netlik bakımlarından incelemeleri istenmiş ve kendilerine (varsa) başka soruları da ekleyebilecekleri hatırlatılmıştır. Uzmanlar, analiz formunda yer alan 15 sorunun uygunluğu ve netliği konusunda hemfikir olduklarını belirtmişler ve bu soruların dışında başka soru önermemişlerdir.

Analiz formunda yer alan 15 soru şunlardır: (1) Nitel araştırmaların yayın yılına göre dağılımı nasıldır? (2) Nitel araştırmaların yazar sayısına göre dağılımı nasıldır? (3) Nitel araştırmaların yazar cinsiyetine göre dağılımı nasıldır? (4) Nitel araştırmaların yazar unvanına göre dağılımı nasıldır? (5) Nitel araştırma yazarlarının üniversitelere göre dağılımı nasıldır? (6) Nitel araştırmaların gerçekleştirildiği illere göre dağılımı nasıldır? (7) Nitel araştırmaların yayımlanan dergilere göre dağılımı nasıldır? (8) Nitel araştırmaların orijinallik durumu nasıldır? (9) Nitel araştırmaların konulara göre dağılımı nasıldır? (10) Nitel araştırmaların araştırma desenine göre dağılımı nasıldır? (11) Nitel araştırmaların örneklem tekniğine göre dağılımı nasıldır? (12) Nitel araştırmaların katılımcı türüne göre dağılımı nasıldır? (13) Nitel araştırmalardaki ortalama katılımcı sayısı kaçtır? (14) Nitel araştırmaların veri toplama tekniğine

göre dağılımı nasıldır? (15) Nitel araştırmaların veri analiz tekniğine göre dağılımı nasıldır?

Verilerin kodlanması ve çözümlenmesi

Nitel ve karma modellerde gerçekleştirilen toplam 113 araştırma makalesi analiz formunda yer alan 15 soru çerçevesinde kodlanmıştır. Kodlamadaki iç tutarlılığı (güvenirliliği) sağlamak için dokuz araştırmacının da hemfikir olması (uzlaşma sağlaması) esas alınmıştır. Kodlanan verilerin çözümlenmesi için SPSS paket programı kullanılmıştır. Bu amaçla, öncelikle 15 soruyla sorgulanan bütün tema ve alt-temalar belirlenerek SPSS paket programına aktarılmıştır (örneğin: 9. soruyla sorgulan “tema” için toplam 31 “alt-tema” belirlenmiştir). Daha sonra, ilgili tema veya alt-temanın çalışmalarda mevcut olup olmadığına bakılmış ve bu temaların kaç kez tekrarlandığı frekans (f) ve yüzde (%) olarak hesaplanmıştır. Gerekli görülen durumlarda (bakınız soru 13) aritmetik ortalama ve standart sapma da hesaplanarak bütün veriler betimsel olarak çözümlenmiştir.

BULGULAR

1. Nitel araştırmaların yayın yılına göre dağılımı nasıldır?

Tablo 1. Nitel Araştırmaların Yayın Yılına Göre Dağılımı

Yayın yılı	f (%)
2002	2 (1,8)
2003	11 (9,7)
2004	15 (13,3)
2005	15 (13,3)
2006	20 (17,7)
2007	31 (27,4)
2008	19 (16,8)

Tablo 1, nitel araştırmaların yayın yılına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 1'e göre, 113 çalışmanın yayın yılına göre dağılımı şöyledir: 2002 yılında 2 çalışma (%1,8), 2003 yılında 11 çalışma (%9,7), 2004 yılında 15 çalışma (%13,3), 2005 yılında 15 çalışma (%13,3), 2006 yılında 20 çalışma (%17,7), 2007 yılında 31 çalışma (%27,4), 2008 yılında 19 çalışma (%16,8). Buna göre, 2002-2008 yılları arasında kapsayan yedi yıllık süre zarfında, en fazla çalışma 2007 yılında yayımlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmalar 2007 yılına kadar artarak devam etmiş, sonra tekrar düşüş göstermeye başlamıştır.

2. Nitel araştırmaların yazar sayısına göre dağılımı nasıldır?

Tablo 2, nitel araştırmaların yazar sayısına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 2'ye göre, 113 çalışmanın yazar sayısına göre dağılımı şöyledir: 64 adet bir yazarlı çalışma (%56,6), 33 adet iki yazarlı çalışma (%29,2), 12 adet üç yazarlı çalışma (%10,6), 2 adet dört yazarlı çalışma (%1,8), 1 adet beş yazarlı çalışma (%0,9), 1 adet altı yazarlı çalışma (%0,9). Nitel çalışmaların yazar sayısı 1 ile 6 arasında değişmekte olup, ortalama olarak 1,64 civarındadır (standart sapma=

.917). Buna göre, nitel araştırmalar genellikle bir yazarlı veya iki yazarlı faaliyetler olarak gerçekleştirilmektedir.

Tablo 2. Nitel Araştırmaların Yazar Sayısına Göre Dağılımı

Yazar sayısı	f(%)
1	64 (56,6)
2	33 (29,2)
3	12 (10,6)
4	2 (1,8)
5	1 (0,9)
6	1 (0,9)
Ortalama: 1,64; Standart sapma: .917	

3. Nitel araştırmaların yazar cinsiyetine göre dağılımı nasıldır?

Tablo 3. Nitel Araştırmaların Yazar Cinsiyetine Göre Dağılımı

Yazar cinsiyeti	Erkek f(%)	Kadın f(%)
1. yazar	60 (53,1)	53 (46,9)
2. yazar	26 (23)	23 (20,4)
3. yazar	11 (9,7)	5 (4,4)
4. yazar	2 (1,8)	2 (1,8)
5. yazar	1 (0,9)	1 (0,9)
6. yazar	1 (0,9)	----
Toplam	101 (54,6)	84 (45,4)

Tablo 3, nitel araştırmaların yazar cinsiyetine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 3'e göre, nitel araştırma yapan toplam 185 yazarın 101'i erkek (%54,6) ve 84'ü de kadındır (%45,4). Bu durum, nitel metodolojinin erkek ve kadın araştırmacılar tarafından birbirine benzer oranlarda benimsendiğini göstermektedir.

4. Nitel araştırmaların yazar unvanına göre dağılımı nasıldır?

Tablo 4. Nitel Araştırmaların Yazar Unvanına (n=144) Göre Dağılımı

Yazar unvanı	f(%)	Yazar unvanı	f(%)
Prof. Dr.	12 (8,3)	Öğr. Gör.	4 (2,7)
Doç. Dr.	10 (6,9)	Okutman	1 (0,7)
Yrd. Doç. Dr.	64 (44,4)	Uzman	1 (0,7)
Öğr. Gör. Dr.	2 (1,4)	Arş. Gör.	29 (20,1)
Okutman Dr.	1 (0,7)	Doktora öğrencisi	4 (2,7)
Arş. Gör. Dr.	2 (1,4)	YL öğrencisi	2 (1,4)
Dr.	8 (5,5)	Öğretmen	4 (2,7)

113 çalışma içinden 92 çalışmada (%81,4) yazar unvanı belirtilmiş, 21 çalışmada ise (%18,6) belirtilmemiştir. Unvanı belirtilen toplam yazar sayısı 144'tür. Tablo 4, nitel araştırmaların yazar unvanına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 4'e göre, 144 yazarın unvana göre dağılımı şöyledir: 12 Prof. Dr. (%8,3), 10 Doç. Dr. (%6,9), 64 Yrd. Doç. Dr. (%44,4), 2 Öğr. Gör. Dr. (%1,4), 1 Okutman Dr. (%0,7), 2 Arş. Gör. Dr. (%1,4), 8 Dr. (%5,5), 4 Öğr. Gör. (%2,7), 1 Okutman (%0,7), 1 Uzman (%0,7), 29 Arş. Gör. (%20,1), 4 Doktora öğrencisi (%2,7), 2

Yüksek Lisans öğrencisi (%1,4), 4 Öğretmen (%2,7). Buna göre, nitel çalışmaların büyük bir bölümü yardımcı doçentler ve doktora henüz tamamlamamış olan araştırma görevlileri tarafından gerçekleştirilmektedir.

5. Nitel araştırma yazarlarının üniversitelere göre dağılımı nasıldır?

Tablo 5. Nitel Araştırma Yazarlarının (n=150) Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversite adı	f(%)	Üniversite adı	f(%)
Abant İzzet Baysal	2 (1,3)	Gaziantep	2 (1,3)
Adıyaman	1 (0,7)	Hacettepe	24 (16)
Adnan Menderes	2 (1,3)	İnönü	1 (0,7)
Afyon Kocatepe	1 (0,7)	İstanbul Teknik	1 (0,7)
Ahi Evran	1 (0,7)	Karadeniz Teknik	12 (8)
Amasya	1 (0,7)	Kırıkkale	1 (0,7)
Anadolu	5 (3,3)	Marmara	7 (4,6)
Ankara	6 (4)	Mehmet Akif Ersoy	1 (0,7)
Atatürk	1 (0,7)	Mersin	2 (1,3)
Balıkesir	2 (1,3)	Muğla	2 (1,3)
Başkent	2 (1,3)	Ondokuz Mayıs	4 (2,6)
Bilkent	1 (0,7)	Orta Doğu Teknik	3 (2)
Çanakkale 18 Mart	3 (2)	Pamukkale	9 (6)
Çukurova	5 (3,3)	Selçuk	4 (2,6)
Dicle	3 (2)	Uludağ	2 (1,3)
Dokuz Eylül	7 (4,6)	Yeditepe	1 (0,7)
Ege	2 (1,3)	Yıldız Teknik	4 (2,6)
Eskişehir Osmangazi	1 (0,7)	Zonguldak Karaelmas	1 (0,7)
Fırat	2 (1,3)	MEB	3 (2)
Gazi	12 (8)	Yurtdışı	1 (0,7)

113 çalışma içinden 108 çalışmada (%95,6) yazarların bağlı olduğu kurum belirtilmiş, 5 çalışmada ise (%4,4) belirtilmemiştir. Kurumu belirtilen toplam yazar sayısı 150'dir. Tablo 5, nitel araştırma yazarlarının üniversitelere göre dağılımını göstermektedir. Tablo 5'e göre, 150 yazarın 146'sı 38 farklı üniversitede (35 devlet, 3 vakıf üniversitesinde) görev yapan akademisyenlerden oluşmakta iken, geri kalan dört yazarın üçü MEB ve biri de Yurtdışı kökenlidir. 146 yazarın üniversitelere göre dağılımı şöyledir: Adıyaman, Afyon Kocatepe, Ahi Evran, Amasya, Atatürk, Bilkent, Eskişehir Osmangazi, İnönü, İstanbul Teknik, Kırıkkale, Mehmet Akif Ersoy, Yeditepe, Zonguldak Karaelmas üniversitelerinden 1'er yazar (%0,7), Abant İzzet Baysal, Adnan Menderes, Balıkesir, Başkent, Ege, Fırat, Gaziantep, Mersin, Muğla, Uludağ üniversitelerinden 2'şer yazar (%1,3), Çanakkale Onsekiz Mart, Dicle, Orta Doğu Teknik üniversitelerinden 3'er yazar (%2), Ondokuz Mayıs, Selçuk, Yıldız Teknik üniversitelerinden 4'er yazar (%2,6), Anadolu, Çukurova üniversitelerinden 5'er yazar (%3,3), Ankara üniversitesinden 6 yazar (%4), Dokuz Eylül, Marmara üniversitelerinden 7'şer yazar (%4,6), Pamukkale üniversitesinden 9 yazar (%6), Gazi, Karadeniz Teknik üniversitelerinden 12'şer yazar (%8), Hacettepe üniversitesinden 24 yazar (%16). Buna göre, nitel çalışmaların yaklaşık üçte biri (%32'si) Hacettepe, Gazi ve Karadeniz Teknik üniversitelerinde görev yapan akademisyenler tarafından gerçekleştirilmektedir.

6. Nitel araştırmaların gerçekleştirildiği illere göre dağılımı nasıldır?

Tablo 6. Nitel Araştırmaların Gerçekleştirildiği İllere Göre Dağılımı

İl adı	f(%)	İl adı	f(%)
Adana	5 (4,4)	Gaziantep	2 (1,8)
Afyon	1 (0,9)	Hatay	1 (0,9)
Amasya	1 (0,9)	İçel	1 (0,9)
Ankara	35 (31)	İstanbul	8 (7,1)
Aydın	2 (1,8)	İzmir	8 (7,1)
Balıkesir	2 (1,8)	Kırşehir	1 (0,9)
Bolu	1 (0,9)	Konya	4 (3,5)
Burdur	1 (0,9)	Samsun	1 (0,9)
Bursa	3 (2,7)	Şırnak	1 (0,9)
Çanakkale	1 (0,9)	Trabzon	8 (7,1)
Denizli	1 (0,9)	Zonguldak	1 (0,9)
Diyarbakır	2 (1,8)	Yurtdışı	1 (0,9)
Düzce	1 (0,9)	Birden fazla il	4 (3,5)
Eskişehir	7 (6,2)	Toplam	104

113 çalışma içinden 104 çalışmada (%92) araştırmanın yapıldığı il belirtilmiş, 9 çalışmada ise (%8) belirtilmemiştir. Tablo 6, nitel araştırmaların illere göre dağılımını göstermektedir. Tablo 6'ya göre, 104 çalışmanın 1'i yurtdışında, 4'ü de birden fazla ilde gerçekleştirilmiştir. Geri kalan 99 çalışma toplam 25 farklı ilde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların illere göre dağılımı şöyledir: Afyon, Amasya, Bolu, Burdur, Çanakkale, Denizli, Düzce, Hatay, İçel, Kırşehir, Samsun, Şırnak, Zonguldak illerinde 1'er çalışma (%0,9), Aydın, Balıkesir, Diyarbakır, Gaziantep illerinde 2'şer çalışma (%1,8), Bursa ilinde 3 çalışma (%2,7), Konya ilinde 4 çalışma (%3,5), Adana ilinde 5 çalışma (%4,4), Eskişehir ilinde 7 çalışma (%6,2), İstanbul, İzmir, Trabzon illerinde 8'er çalışma (%7,1), Ankara ilinde 35 çalışma (%31). Buna göre, 25 il arasından en fazla nitel çalışma Ankara ilinde yürütülmüştür.

7. Nitel araştırmaların yayımlanan dergilere göre dağılımı nasıldır?

113 makale toplam 28 farklı dergide yayımlanmıştır. Bunlardan 15'i fakülte/enstitü dergileridir. Ayrıca, 113 makalenin 59'una (%52,2) tam metin PDF olarak çevrimiçi ulaşılabilmektedir. Tablo 7, nitel araştırmaların yayımlanan dergilere göre dağılımını göstermektedir. Tablo 7'ye göre, çalışmaların dergilere göre dağılımı şöyledir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, Türk Psikoloji Yazıları, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi başlıklı dergilerde 1'er çalışma (%0,9), Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, U.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi başlıklı dergilerde 2'şer çalışma (%1,8), Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, G.Ü. Kastamonu Eğitim Dergisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi başlıklı dergilerde 3'er çalışma (%2,7), AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Eğitim ve Bilim, İlköğretim

Online, Milli Eğitim başlıklı dergilerde 4'er çalışma (%3,5), Çağdaş Eğitim, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi başlıklı dergilerde 6'şar çalışma (%5,3), A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisinde 7 çalışma (%6,2), H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, P.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi başlıklı dergilerde 8'er çalışma (%7,1), Eğitim Araştırmaları dergisinde 12 çalışma (%10,6), Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) dergisinde 14 çalışma (%12,4). Buna göre, 28 dergi arasından en fazla nitel makale KUYEB dergisinde yayımlanmıştır.

Tablo 7. Nitel araştırmaların yayımlanan dergilere göre dağılımı

Dergi adı	f(%)
Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	4 (3,5)
Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	2 (1,8)
Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1 (0,9)
Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi	7 (6,2)
Bilig/Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi	2 (1,8)
Çağdaş Eğitim	6 (5,3)
Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1 (0,9)
Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	3 (2,7)
Eğitim Araştırmaları	12 (10,6)
Eğitim ve Bilim	4 (3,5)
Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi	1 (0,9)
Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1 (0,9)
Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi	3 (2,7)
Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	2 (1,8)
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi	1 (0,9)
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	8 (7,1)
İlköğretim Online	4 (3,5)
Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri	14 (12,4)
Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi	8 (7,1)
Milli Eğitim	4 (3,5)
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	3 (2,7)
Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	8 (7,1)
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	3 (2,7)
Türk Eğitim Bilimleri Dergisi	6 (5,3)
Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi	1 (0,9)
Türk Psikoloji Yazıları	1 (0,9)
Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi	1 (0,9)
Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	2 (1,8)

8. Nitel araştırmaların orijinallik durumu nasıldır?

Tablo 8. Nitel Araştırmaların Orijinallik Durumu

Orijinallik durumu	f(%)
Orijinal çalışmaya dayalı	86 (76,1)
Bildiriden üretilmiş	14 (12,4)
Yüksek lisans tezinden üretilmiş	5 (4,4)
Doktora tezinden üretilmiş	6 (5,3)
Projeden üretilmiş	2 (1,8)

Tablo 8, nitel araştırmaların orijinallik durumunu göstermektedir. Tablo 8'e göre, 113 çalışmanın 27'si (%23,9) daha önce yapılan başka faaliyetlerden

üretmiştir: 14'ü (%12,4) bildirilerden, 5'i (%4,4) yüksek lisans tezlerinden, 6'sı (%5,3) doktora tezlerinden ve 2'si de (%1,8) projelerden. Geri kalan 86 çalışma (%76,1) ise, yazarların yayın amaçlı olarak yaptıkları orijinal araştırmalarını yansıtmaktadır.

9. Nitel araştırmaların konulara göre dağılımı nasıldır?

Tablo 9. Nitel Araştırmaların Konulara Göre Dağılımı

Araştırma konusu	f(%)	Araştırma konusu	f(%)
Coğrafya öğretimi	1 (0,9)	Proje tabanlı öğrenme	2 (1,8)
Fen-teknoloji öğretimi	9 (8)	Öğretim teknolojileri	2 (1,8)
Fizik öğretimi	2 (1,8)	Personel değerlendirmesi	2 (1,8)
Kimya öğretimi	2 (1,8)	Hizmet-içi eğitim	1 (0,9)
Matematik öğretimi	9 (8)	Öğrenme stratejileri	3 (2,7)
Müzik eğitimi	1 (0,9)	Program değerlendirmesi	4 (3,5)
Resim eğitimi	2 (1,8)	Öğretmen eğitimi	7 (6,2)
Sosyal bilgiler öğretimi	7 (6,2)	Öğretmenlik uygulaması	6 (5,3)
Türkçe öğretimi	4 (3,5)	Okul-aile işbirliği	2 (1,8)
Yabancı dil öğretimi	2 (1,8)	Çoklu zekâ kuramı	5 (4,4)
Yapılandırmacı kuram	1 (0,9)	Eleştirel düşünme	2 (1,8)
Eğitim yönetimi	12 (10,6)	Örtük program	1 (0,9)
Sınıf yönetimi	8 (7,1)	Ölçme değerlendirme	5 (4,4)
PDR	5 (4,4)	Kavram algılamaları	2 (1,8)
Okulöncesi eğitim	1 (0,9)	Bilim-bilimsel süreç	1 (0,9)
Özel eğitim	2 (1,8)		

Tablo 9, nitel araştırmaların konulara göre dağılımını göstermektedir. Tablo 9'a göre, 113 çalışma 31 konu başlığı altında toplanmıştır. Çalışmaların konu başlıklarına göre dağılımı şöyledir: Coğrafya öğretimi, müzik eğitimi, yapılandırmacı kuram, okulöncesi eğitim, hizmetiçi eğitim, örtük program, bilimsel süreç konu başlıklarında 1'er çalışma (%0,9), fizik öğretimi, kimya öğretimi, resim eğitimi, özel eğitim, yabancı dil öğretimi, proje tabanlı öğrenme, öğretim teknolojileri, personel değerlendirmesi, okul-aile işbirliği, eleştirel düşünme, kavram algılamaları konu başlıklarında 2'şer çalışma (%1,8), öğrenme stratejileri konu başlığında 3 çalışma (%2,7), Türkçe öğretimi, program değerlendirmesi konu başlıklarında 4'er çalışma (%3,5), PDR, çoklu zekâ kuramı, ölçme değerlendirme konu başlıklarında 5'er çalışma (%4,4), öğretmenlik uygulaması konu başlığında 6 çalışma (%5,3), sosyal bilgiler öğretimi, öğretmen eğitimi konu başlıklarında 7'şer çalışma (%6,2), sınıf yönetimi konu başlığında 8 çalışma (%7,1), fen ve teknoloji öğretimi, matematik öğretimi konu başlıklarında 9'ar çalışma (%8), eğitim yönetimi konu başlığında 12 çalışma (%10,6). Buna göre, en fazla nitel çalışma, "eğitim yönetimi" konu başlığında yapılmıştır.

10. Nitel araştırmaların araştırma desenine göre dağılımı nasıldır?

113 çalışma içinden 86 çalışmada (%76,1) araştırmacının deseni belirtilmiş, 27 çalışmada ise (%23,9) belirtilmemiştir. Tablo 10, nitel çalışmaların araştırma desenine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 10'a göre, 86 çalışmanın 73'ü

durum çalışması (%84,9), 7'si olgu bilim (%8,1) ve diğer 6'sı da eylem araştırması (%7) desenlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu durum, kuram geliştirme ve kültür analizi desenlerinde herhangi bir nitel çalışmanın yapılmadığını göstermektedir.

Tablo 10. Nitel Çalışmaların Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Araştırma deseni	f(%)
Olgubilim	7 (8,1)
Durum çalışması	73 (84,9)
Eylem araştırması	6 (7)
Toplam	86

11. Nitel araştırmaların örneklem tekniğine göre dağılımı nasıldır?

Tablo 11. Nitel Araştırmaların Örneklem Tekniğine Göre Dağılımı

Örneklem tekniği	f(%)
Seçkisiz örnekleme	17 (18,7)
Kartopu/zincir örnekleme	1 (1,1)
Ölçüt örnekleme	17 (18,7)
Doğrulayıcı ve yanlışlayıcı örnekleme	3 (3,3)
Kolay ulaşılabilir durum örnekleme	33 (36,3)
Küme örnekleme	1 (1,1)
Maksimum çeşitlilik örnekleme	11 (12,1)
Benzeşik örnekleme	1 (1,1)
Tipik durum örnekleme	5 (5,5)
Kritik durum örnekleme	2 (2,2)
Toplam	91

113 çalışma içinden 91 çalışmada (%80,5) örneklem tekniği belirtilmiş, 22 çalışmada ise (%19,5) belirtilmemiştir. Ayrıca, 91 çalışmada toplam 10 farklı örneklem tekniği kullanılmıştır. Tablo 11, nitel araştırmaların örneklem tekniğine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 11'e göre, nitel çalışmalarda kullanılan örneklem tekniklerinin dağılımı şöyledir: 1 çalışmada küme örnekleme tekniği (%1,1), 1 çalışmada kartopu/zincir örnekleme tekniği (%1,1), 1 çalışmada benzeşik örnekleme tekniği (%1,1), 2 çalışmada kritik durum örnekleme tekniği (%2,2), 3 çalışmada doğrulayıcı veya yanlışlayıcı örnekleme tekniği (%3,3), 5 çalışmada tipik durum örnekleme tekniği (%5,5), 11 çalışmada maksimum çeşitlilik örnekleme tekniği (%12,1), 17 çalışmada seçkisiz örnekleme tekniği (%18,7), 17 çalışmada ölçüt örnekleme tekniği (%18,7), 33 çalışmada kolay ulaşılabilir durum örnekleme tekniği (%36,3). Buna göre, her üç çalışmanın birinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır.

12. Nitel araştırmaların katılımcı türüne göre dağılımı nasıldır?

113 çalışma 14 farklı katılımcı grubuyla yürütülmüştür. Bazı çalışmalarda birden fazla katılımcı türü kullanılmıştır. Tablo 12, nitel araştırmaların katılımcı türüne göre dağılımını göstermektedir. Tablo 12'ye göre, 113 çalışmanın katılımcı türüne göre dağılımı şöyledir: 1 çalışma okulöncesi öğrencileriyle (%0,9), 1

çalışma yüksek lisans öğrencileriyle (%0,9), 1 çalışma müfettişlerle (%0,9), 1 çalışma market müşterileriyle (%0,9), 2 çalışma rehber öğretmenleriyle (%1,8), 4 çalışma öğretim elemanlarıyla (%3,5), 7 çalışma velilerle (%6,2), 9 çalışma lise öğrencileriyle (%8), 14 çalışma yöneticilerle (%12,4), 16 çalışma ilköğretim ikinci kademe öğrencileriyle (%14,2), 16 çalışma branş öğretmenleriyle (%14,2), 18 çalışma sınıf öğretmenleriyle (%15,9), 19 çalışma ilköğretim birinci kademe öğrencileriyle (%16,8), 41 çalışma lisans öğrencileri/öğretmen adaylarıyla (%36,3). Buna göre, en fazla çalışma, lisans öğrencileri/öğretmen adayları, ilköğretim I. kademe öğrencileri, sınıf öğretmenleri, ilköğretim II. kademe öğrencileri ve branş öğretmenlerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Bu durum, okulöncesi öğretmen ve öğrencileriyle gerçekleştirilmiş daha fazla sayıda nitel araştırmaya gereksinim duyulduğunu göstermektedir.

Tablo 12. Nitel Araştırmaların Katılımcı Türüne Göre Dağılımı

Katılımcı türü	f (%)
Okulöncesi öğrencileri	1 (0,9)
İlköğretim I. kademe öğrencileri	19 (16,8)
İlköğretim II. kademe öğrencileri	16 (14,2)
Lise öğrencileri	9 (8)
Lisans öğrencileri/öğretmen adayları	41 (36,3)
Yüksek lisans öğrencileri	1 (0,9)
Sınıf öğretmenleri	18 (15,9)
Branş öğretmenleri	16 (14,2)
Rehber öğretmenler	2 (1,8)
Yöneticiler	14 (12,4)
Müfettişler	1 (0,9)
Veliler	7 (6,2)
Üniversite öğretim elemanları	4 (3,5)
Diğer (market müşterileri)	1 (0,9)

13. Nitel araştırmalardaki ortalama katılımcı sayısı kaçtır?

Tablo 13. Nitel Araştırmalardaki Ortalama Katılımcı Sayısı

Katılımcı sayısı/N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapma
108	3	332	68,82	78,985

113 çalışma içinden 108 çalışmada (%95,6) katılımcı sayısı belirtilmiş, 5 çalışmada ise (%4,4) belirtilmemiştir. Tablo 13, nitel araştırmalardaki ortalama katılımcı sayısını göstermektedir. Tablo 13'e göre, 108 çalışmadaki katılımcı sayısı 3 ile 332 arasında değişmekte olup, ortalama olarak 68,8 civarındadır (standart sapma=78,985).

14. Nitel araştırmaların veri toplama tekniğine göre dağılımı nasıldır?

113 çalışma içinden 107 çalışmada (%94,7) veri toplama tekniği belirtilmiş, 6 çalışmada ise (%5,3) belirtilmemiştir. Tablo 14, nitel araştırmaların veri toplama tekniğine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 14'e göre, 107 çalışmada toplam 6 farklı veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bazı çalışmalarda birden çok veri toplama tekniği kullanılmıştır. Veri toplama tekniklerinin kullanım sıklıklarına

göre dağılımı şöyledir: 43 çalışmada görüşme (%26,3), 37 çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme (%22,7), 30 çalışmada doküman incelemesi (%18,4), 29 çalışmada açık uçlu sorulardan oluşan anket (%17,8), 22 çalışmada gözlem/gözlem formu (%13,5), 2 çalışmada odak grup görüşmesi (%1,2).

Tablo 14. Nitel Araştırmaların Veri Toplama Tekniğine Göre Dağılımı

Veri toplama tekniği	f(%)
Görüşme	43 (26,3)
Odak grup görüşmesi	2 (1,2)
Gözlem/gözlem formu	22 (13,5)
Doküman incelemesi	30 (18,4)
Yarı yapılandırılmış görüşme	37 (22,7)
Açık uçlu sorulardan oluşan anket	29 (17,8)
Toplam	163

Not: Bazı çalışmalarda birden çok veri toplama tekniği kullanılmıştır.

15. Nitel araştırmaların veri analiz tekniğine göre dağılımı nasıldır?

Tablo 15. Nitel Araştırmaların Veri Analiz Tekniğine Göre Dağılımı

Veri analiz tekniği	f(%)
Betimsel analiz	41 (39,8)
İçerik analizi	60 (58,3)
Betimsel + içerik analizi	2 (1,9)
Toplam	103

113 çalışma içinden 103 çalışmada (%91,2) veri analiz tekniği belirtilmiş, 10 çalışmada ise (%8,8) belirtilmemiştir. Tablo 15, nitel araştırmaların veri analiz tekniğine göre dağılımını göstermektedir. Tablo 15'e göre, 103 çalışmada toplam üç veri analiz tekniği kullanılmıştır. Bazı çalışmalarda birden çok veri analiz tekniği kullanılmıştır. Veri analiz tekniklerinin kullanım sıklıklarına göre dağılımı şöyledir: 60 çalışmada içerik analizi (%58,3), 41 çalışmada betimsel analiz (%39,8), 2 çalışmada betimsel + içerik analizi (%1,9).

SONUÇ VE TARTIŞMA

2002-2008 yılları arasında nitel araştırma metodolojisine dayalı olarak yürütülen 113 çalışmanın 31 farklı konu başlığı altında gerçekleştirilmiş olması ve özellikle de eğitimbilim alanının bütün alt dallarında (program geliştirme, PDR, eğitim yönetimi, özel eğitim, ölçme-değerlendirme, vb.) görev yapan akademisyenlerin yanı sıra, hem sosyal bilimler (coğrafya öğretimi, sosyal bilgiler öğretimi, Türkçe öğretimi, yabancı dil öğretimi, vb.), hem fen bilimleri (fen-teknoloji öğretimi, fizik öğretimi, kimya öğretimi, matematik öğretimi, vb.) ve hem de sanat eğitimi (resim, müzik, vb.) alanlarındaki akademisyenlerce de tercih ediliyor olması oldukça mutluluk vericidir. Ancak, bu çalışmalar hem nicelik açısından hem de nitelik açısından yeterli düzeyde değildir.

Nicelik açısından

2002-2008 yılları arasını kapsayan 7 yıllık süre zarfında nitel araştırma metodolojisine dayalı olarak yılda ortalama (113/7=) 16 makale yayımlanmıştır. Ancak, toplam 113 makalenin yaklaşık dörtte birinin bildiri, tez, proje gibi daha önce yapılan başka faaliyetlerden üretildiği göz önünde bulundurulursa, geri kalan 86 nitel makalenin yıllık ortalamasının yaklaşık olarak (86/7=) 12 civarında olduğu görülecektir.

Dahası, analiz edilen toplam 113 makalenin sadece 81'i nitel metodolojide yapılmış, geri kalan 32 çalışma ise karma (nitel+nicel) metodolojide yürütülmüştür. Yine, sadece nitel metodolojide gerçekleştirilen 81 makalenin 15'inin (%18,5) bildiri, tez, proje gibi daha önce yapılan başka faaliyetlerden üretildiği göz önünde bulundurulursa, geri kalan 66 makalenin yıllık ortalamasının yaklaşık olarak (66/7=) 9,4 civarında olduğu görülecektir.

Ayrıca, 113 makalenin beşte üçe yakın bir kısmı (%58,8) sadece 9 üniversitede (Hacettepe, Gazi, Karadeniz Teknik, Pamukkale, Marmara, Dokuz Eylül, Ankara, Anadolu ve Çukurova) çalışan ve geri kalan beşte ikisi de 29 farklı üniversitede görev yapan akademisyenlerce yürütülmüştür. Yine, 2008 yılı itibariyle (5'i özel ve 62'si de devlet üniversitesi bünyesinde olmak üzere) toplam 67 eğitim fakültesinin varlığı göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık 29 üniversitede (ve dolayısıyla da eğitim fakültesinde) görev yapan akademisyenler tarafından herhangi bir nitel araştırma makalesinin yayımlanmamış olması oldukça düşündürücüdür.

Nitelik açısından

İncelenen 113 nitel makale içinden (a) 9 çalışmada (%8) araştırmanın yapıldığı ilin belirtilmemiş olması, (b) 27 çalışmada (%23,9) araştırma deseninin belirtilmemiş olması, (c) 22 çalışmada (%19,5) örneklem tekniğinin belirtilmemiş olması, (d) 5 çalışmada (%4,4) katılımcı sayısının belirtilmemiş olması, (e) 6 çalışmada (%5,3) veri toplama tekniğinin belirtilmemiş olması ve (f) 10 çalışmada da (%8,8) veri analiz tekniğinin belirtilmemiş olması yayımlanan makalelerin önemli bir bölümünün nitelik yönünden yeterli düzeyde olmadığına işaret etmektedir. Aşağıda bu noktaların her birine ilişkin incelenen çalışmalardan örnek ifadeler verilmektedir.

(a) Araştırmanın yapıldığı ile ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Araştırma 2007 Haziran ayında başlamış olup, 2 ay süreyle Karadeniz bölgesinde bir satranç kulübündeki . . . bir çalışma grubuyla yürütülmüştür.

Bu araştırma bir Karadeniz şehrinde, 4 farklı yerleşim biriminde altı yaş grubu 44 anasınıfı çocuklarının katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma Örneklemini, beş üniversiteden, toplam yirmi üniversite yöneticisinden oluşturmuştur.

(b) Araştırma desenine ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Öğretmen adaylarının sosyal bilimler hakkındaki görüşlerini ortaya koymak ve derinlemesine bilgi elde etmek amacıyla, bu çalışmada, nitel bir yaklaşım kullanılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır.

Bu çalışmada nicel ve nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yaklaşımı kullanılmıştır.

Bu çalışmada öğrenci görüşleri ve materyal dosyaları incelenerek niteliksel verilere dayalı bir çalışma yapılmıştır.

Araştırma betimsel nitel bir çalışmadır.

Bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır.

İlköğretim okulu yöneticilerinin okul yönetiminde etkililiği nasıl algıladıklarını belirlemeye çalışan bu çalışmada nitel araştırma tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışmada öğretmenlerin öğrencilerden beledikleri sorumlulukları ve öğrencilerine sorumluluk kazandırmada kullandıkları yöntemleri ortaya koymak amacıyla nitel araştırma deseni kullanılmıştır.

(c) Örneklem tekniğine ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Araştırma nitel bir çalışma olduğu için, çalışma boyunca sınırlı sayıda kişi ile daha derinlemesine çalışabilmek amacıyla örneklem tekniği olarak olasılık temelli olmayan örneklem tekniklerinden ‘amaçlı örneklem’ . . . kullanılmıştır.

Çalışma, Doğu Karadeniz Bölgesi’nde beş il merkezinde görev yapan tarih ve coğrafya öğretmenlerinin hepsine ulaşmayı amaçladığı için, örneklem gerektirmemektedir. Yapılan araştırma sonucu, 113 erkek ve 55 kadın olmak üzere, toplam 168 tarih ve coğrafya öğretmenine ulaşılabilmektedir.

Bu çalışmanın evreni . . . Üniversitesinde öğrenim gören engelli öğrencilerdir. Örneklem grubu ise, üniversitede ulaşılabilen tüm öğrencilerdir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerden nitel araştırma için yansız atama yöntemi ile

görme ve bedensel engelli öğrencilerden seçilen 20 öğrenci (10 bedensel 10 görme engelli) ile görüşme yapılmıştır.

(d) Katılımcı sayısına ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Proje Tabanlı Öğrenme Yaklaşımı ile ilgili araştırmayı desteklemek ve yaklaşımın örnek bir uygulamasını göstermek amacıyla, bir özel okulda İlköğretim 3. sınıflardan biri deney biri de kontrol grubu olmak üzere iki şubede uygulama çalışması gerçekleştirilmiştir.

Niteliksel araştırma biçiminde desenlenen bu çalışma, Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerinde bulunan alt (3 okul), orta (3 okul) ve orta-üst (1 okul) sosyoekonomik düzeydeki yedi resmi ilköğretim okulunda yürütülmüştür.

(e) Veri toplama tekniğine ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Araştırmacı öğretmen yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır.

Araştırmanın yapılacağı sınıflar belirlendikten sonra, öğrencilerden samimi cevaplar alabileceğimiz, öğretmenleriyle kolay temas kurabileceğimiz ve araştırmaya açık olan okullardan seçilen, 2001-2002 eğitim öğretim yılı bahar döneminin sonunda Ankara'da öğrenim gören 6., 7., 8., 9. ve 10. Sınıflarda okuyan toplam 158 öğrencinin katılımı ile veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir.

Anket formu geliştirilerek sınıf öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinin son geliştirilen ve uygulanan öğretim programının içeriği ile ilgili görüşleri alınarak bilgiler toplanmıştır.

Araştırmanın aksiyon kısmı araştırmacının öğretmenliği ile gerçekleşmiştir. Nitel veri toplama aracı olarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır.

Araştırmada hem nicel hem de nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmanın birinci sorusuna yanıt bulmak için nicel araştırma yöntemi kapsamında, gözlem ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır.

(f) Veri analiz tekniğine ilişkin olarak kullanılan ifadelerden bazıları şunlardır:

Mülakat sırasında kaydedilen konuşmaların dökümü hazırlanarak analiz edilmiştir.

İlk aşamada verilerin çözümlenmesi yapılmıştır. Daha sonra, veriler okunmuş ve okunan veriler kendi içinde kategorilere ayrılarak, öğretmenlerin vermiş oldukları cevapların frekansları bulunarak tablolar halinde sunulmuştur.

Verilerin toplanması ve değerlendirilmesinde; geliştirilen dramatisasyon etkinliğinin uygulanması sürecinde yapılan nitel gözlemler ve öğrencilerle yapılan mülakatlar ve etkinlikten sonra yapılan sınav sonuçlarının kullanılmış ve yüzde dağılımı şeklinde verilmiştir.

Anket formu sınıf öğretmenliği son sınıf öğrencilerinden uygulanan program ile ilgili alınan bilgilerin, anket yöntemi (yüzde ve frekans tekniği) kullanılarak, analizi yapılmış, açık-uçlu sorulardan alınan cevaplar birleştirilerek daha anlamlı hale getirilmiştir.

Ses kaydı ve öğrenci ürünlerinden oluşan nitel veriler ise analitik bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Görüşmeler ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş ve daha sonra çözümlenmiştir.

ÖNERİLER

Açıkça görüleceği üzere, yılda ortalama yaklaşık 10 makale sayısı, nitel araştırma metodolojisinin Türk eğitimbilim alanında görev yapan akademisyenlerce yeteri kadar tercih edilmediğini göstermektedir. Işıkoğlu (2005) da Türkiye’de nitel araştırma metodolojisinin eğitimbilim alanındaki kullanımının oldukça yavaş gelişen bir seyir izlediğini vurgulamıştır. Bu durum, akademisyenlerin nitel araştırma metodolojisine ilişkin sahip oldukları bilgi, beceri ve tutumlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu durumu iyileştirmek için de, lisansüstü düzeydeki öğretmen eğitimi programlarına nitel araştırma metodolojisiyle ilgili derslerin konulması önerilebilir.

Bu çalışmada analiz edilen 113 makalenin %85’i durum çalışması, 7’si olgu bilim (%8,1) ve diğer 6’sı da eylem araştırması (%7) desenlerinde gerçekleştirilmiş, “kuram geliştirme” ve “kültür analizi” desenlerinde yapılmış herhangi bir nitel araştırma makalesine rastlanmamıştır. Bu durum, kuram geliştirme ve kültür analizi desenlerinde akademisyenlerin daha iyi yetiştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Nitel araştırma metodolojisine dayalı olarak gerçekleştirilmiş ve çeşitli kongrelerde veya sempozyumlarda sunulmuş bildiriler ile yine bu metodolojiye dayalı olarak gerçekleştirilmiş lisansüstü düzeydeki tezler bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Dolayısıyla, bildiri ve tez analizine dayalı olarak gerçekleştirilecek yeni çalışmalar, nitel araştırma metodolojisinin eğitimbilim alanındaki uygulanmasına ilişkin yeni bakış açıları sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Işıkoğlu, N. (2005). Eğitimde nitel araştırma. *Eğitim Araştırmaları*, 20, 158-165.
- Saban, A. (2009). Çoklu zekâ kuramı ile ilgili Türkçe çalışmaların içerik analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(2), 833-876.
- Şentürk, H., & Oral, B. (2008). Türkiye’de sınıf yönetimi ile ilgili yapılan bazı araştırmaların değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 1-13.
- Şimşek, A., Özdamar, N., Becit, G., Kılıçer, K., Akbulut, Y., & Yıldırım, Y. (2008). Türkiye'deki eğitim teknolojisi araştırmalarında güncel eğilimler. *S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 439-458.
- Ulutaş, F., & Ubuz, B. (2008). Matematik eğitiminde araştırmalar ve eğilimler: 2000 ile 2006 yılları arası. *İlköğretim Online*, 7(3), 614-626.